

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-2-7>

Н. М. Совтис, Н. А. Адах, Н. П. Волос

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6025-545X> – Н. М. Совтис

<https://orcid.org/0000-0002-4146-4990> – Н. А. Адах

<https://orcid.org/0000-0002-3433-1292> – Н. П. Волос

shcherbachuk.natalia@gmail.com

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН: МОВА ЯК ЧИННИК ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто культурологічний підхід до викладання філологічних дисциплін у контексті формування мовної ідентичності здобувачів вищої освіти, які вивчають українську та польську мови, а також його дидактичні можливості. Дослідження охопило теоретичний аналіз культурологічного компонента, вивчення мовних практик студентської спільноти та розробку педагогічних рішень для включення культурного аспекту в навчальний процес, результатом якого буде формування вміння розпізнати культурні коди, здатність критично мислити, розуміння мовної різноманітності як ресурсу, а не бар'єрності, до мовної та культурної взаємодії, толерантності до Іншого. Зосереджено увагу на використанні в педагогічній практиці, зорієнтованій на культурологічну парадигму, міждисциплінарних підходів, зокрема аналізу медіатекстів, зіставлення мовних норм у різних соціокультурних контекстах, обговорення питань мовної етики, а також застосування ігрових технологій для опанування мовних норм. Проаналізовано мову як чинник культурної пам'яті, ідентичності та соціального вибору з акцентом на міжмовну інтерференцію, що виникає в академічному письмі. Запропоновано педагогічні стратегії, з-поміж яких контрастивний аналіз, проєктна діяльність, культурні кейси, рефлексивні есе, що сприяють розвитку міжкультурної компетентності, стилістичної чутливості в адаптації до багатомовного середовища та критичного мовного мислення. Аналіз студентських текстів засвідчив, що стилістичні, жанрові та риторичні особливості академічного письма сформовано під впливом культурних моделей, притаманних кожній мовній традиції. Визначено важливу роль викладача-філолога як наставника у формуванні мовної етики, критичного мислення та міжкультурної компетентності. Результати дослідження можуть бути використані для посилення гуманітарного складника освіти та виховання свідомого ставлення до мови як важливого елемента національної ідентичності. У статті поєднано лінгвістичний, культурологічний і дидактичний підходи, що дозволяє переосмислити роль викладача-філолога як медіатора між культурами.

Ключові слова: українська мова, польська мова, проблеми перекладу, культурологічний підхід, мовна ідентичність, міжмовна інтерференція, академічне письмо, міжкультурна компетентність, мовна політика.

N. M. Sovtys, N. A. Adakh, N. P. Volos

Rivne State University of the Humanities, Rivne, Ukraine

A CULTURAL APPROACH TO THE PRESENTATION OF PHILOLOGICAL DISCIPLINES: LANGUAGE AS A FACTOR OF IDENTITY

Abstract. This article examines a cultural studies approach to teaching philological disciplines in the context of developing the linguistic identity of students from higher education institutions studying Ukrainian and Polish, as well as its didactic potential. The study encompassed a theoretical analysis of the cultural studies component, an examination of the student community's linguistic practices, and the development of pedagogical solutions for integrating a cultural aspect into the educational process. This will result in the development of the ability to recognize cultural codes, critical thinking, an understanding of linguistic diversity as a resource rather than a barrier to linguistic and cultural interaction, and tolerance. This article focuses on the use

of interdisciplinary approaches in pedagogical practice oriented toward a cultural studies paradigm, including *media text analysis, comparison of linguistic norms in various sociocultural contexts, discussion of linguistic ethics, and the use of game technologies for mastering linguistic norms*. Language is analyzed as a factor in cultural memory, identity, and social choice, with an emphasis on interlingual interference arising in academic writing. Pedagogical strategies are proposed, including contrastive analysis, project activities, cultural cases, and reflective essays, which contribute to the development of intercultural competence, stylistic sensitivity in adapting to a multilingual environment, and critical linguistic thinking. An analysis of student texts revealed that the stylistic, genre, and rhetorical features of academic writing are influenced by the cultural models inherent in each linguistic tradition. The important role of the philology teacher as a mentor in the development of linguistic ethics, critical thinking, and intercultural competence is identified. The results of this study can be used to strengthen the humanities component of education and foster a conscious attitude toward language as an important element of national identity. The article combines linguistic, cultural, and didactic approaches, allowing for a rethinking of the role of the philology teacher as a mediator between cultures.

Key words: Ukrainian language, Polish language, translation issues, cultural approach, linguistic identity, interlingual interference, academic writing, intercultural competence, language policy.

Вступ. У сучасній філологічній підготовці здобувачів вищої освіти все більшу роль відіграє використання культурологічного підходу у викладанні мовознавчих дисциплін. Для нас, українців, упродовж усього існування мова не лише виступала засобом спілкування, але маркером ідентифікації, своєрідним культурним кодом, носієм пам'яті предків. Саме тому під час викладання філологічних дисциплін використання культурологічного підходу розширює освітні межі, поєднуючи мовну компетентність із культурною рефлексією та здатністю до критичного осмислення соціокультурних явищ, сприяє розвиткові навичок міжкультурного порозуміння.

Актуальність нашого дослідження полягає в новому осмисленні мовного складника освітнього процесу: мова постає як ключовий елемент формування особистості. В умовах глобалізаційних трансформацій та мультикультуралізму викладач стає посередником між лінгвістичними знаннями та формуванням мовної ідентичності здобувачів освіти, їх здатності до інтерпретації культурних кодів.

Мета статті – окреслити дидактичні можливості культурологічного підходу у філологічній підготовці здобувачів освіти на прикладі української та польської мов, що дозволяє осмислити мову як інструмент формування лінгвокультурної ідентичності. Дослідження охоплює теоретичний аналіз культурологічного підходу, вивчення мовних практик студентської аудиторії та розробку педагогічних рішень для включення культурного аспекту в навчальний процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні засади, практичні моделі та міжкультурний контекст у мовній підготовці здобувачів освіти розглядали у своїх дослідженнях М. Бастун [1], І. Бех [2], М. Галицька [3], І. Зязюн [5], М. Якубовська [9] та ін.

Використання культурологічного підходу набуває особливої ваги під час вивчення близь-

коспоріднених мов: української та польської. Мова виступає не лише як інструмент вербальної комунікації, а як багатовимірний феномен, який є джерелом глибоко закорінених смислів, символів, цінностей, які формуються на перетині двох мовних та культурних систем. Цей підхід передбачає глибше осмислення мовної освіти як простору лінгвокультурного діалогу, де здобувачі не лише засвоюють лінгвістичний матеріал, а й навчаються розпізнавати культурні коди, замислюються над важливістю усвідомлення власної мовної та культурної ідентичності. Це актуально під час вивчення польської та української мов, історія контактів яких налічує понад тисячу років, а особливу активність, з огляду на останні події, спостерігаємо на сучасному етапі. Безумовно, тривала історична взаємодія не обійшлася без суперечливих наративів, які формують українсько-польський ландшафт, та знаходить відображення в мовній політиці обох держав. Як зазначає Л. Масенко, мовна політика в Україні є не лише інструментом регулювання мовного простору, а й засобом конструювання національної ідентичності, особливо в умовах постколоніального дискурсу [8, с. 26]. Розвиток польської мови відбувався в інших умовах, що не виключає активних процесів захисту культурної спадщини та мовної норми.

Залучення культурологічного компонента у філологічну освіту допомагатиме формуванню в майбутніх фахівців здатності до критичного мислення, толерантності до Іншого, до розуміння мовної різноманітності як ресурсу, а не бар'єрності, до мовної та культурної взаємодії.

Під час вивчення української та польської мов важливо звертати увагу на спільні та відмінні мовні явища, на розбіжності культурних кодів та традицій. Наприклад, стилістичні норми польського академічного письма мають давно усталену традицію, тоді як українська академічна культура

перебуває в певному процесі стандартизації. Такі розбіжності можуть зумовлювати міжмовну інтерференцію на граматичному рівні, у способах аргументації, загальній стилістиці тексту. Залучення культурологічного підходу допомагає викладачу виявляти ці відмінності та використовувати як одне із джерел формування міжкультурної компетентності. Викладання української та польської мов повинно містити аналіз культурних кодів, репрезентованих через мову.

У сучасній філологічній освіті, зорієнтованій на культурологічну парадигму, педагогічна практика дедалі частіше використовує **міждисциплінарні підходи**, до яких належать: *аналіз медіатекстів, зіставлення мовних норм у різних соціокультурних контекстах, обговорення питань мовної етики, а також застосування ігрових технологій для опанування мовних норм*. Важливим залишається залучення здобувачів освіти до проблемно-пошукової та проєктної роботи на тему «Мова як інструмент соціалізації в мультикультурному середовищі» тощо.

Цифрові інтерактивні платформи (LearningApps, Wordwall, Kahoot!, Padlet) відіграють значну роль у стимулюванні активності та створенні індивідуальних та групових мовних проєктів. Водночас методи змішаного та переввернутого навчання забезпечують ефективне поєднання аудиторної та самостійної роботи, сприяючи розвитку автономності здобувачів освіти.

У контексті білінгвального освітнього середовища доцільним є впровадження методів, що моделюють автентичні комунікативні ситуації: кейс-методу, дебатів, рольових ігор. Такі підходи сприяють формуванню мовної рефлексії та навичок міжкультурної комунікації. Їхня ефективність зумовлена тим, що вони не лише допомагають засвоювати мовний матеріал, а й осмислювати мову як культурний код. У цьому аспекті особливого значення набуває порівняльне вивчення української та польської мов, що представляють спільні історико-культурні вектори, а також актуальні культурні та соціолінгвістичні розбіжності.

Використання кейс-методу у процесі викладання української та польської мов допомагає здобувачам опрацьовувати міжкультурні ситуації, наближені до автентичних. Наприклад, кейс «Мовна політика в українсько-польських освітніх проєктах» може охоплювати аналіз змісту програм двомовних закладів освіти, порівняння норм мовного етикету в різних соціальних контекстах, а також розробку практичних рекомендацій для реалізації міжкультурних освітніх проєктів. Такий формат навчальної діяльності поглиблює розуміння мови як засобу культур-

ної взаємодії та діалогу, стимулює усвідомлене вивчення мови та володіння нею як інструментом культурного діалогу.

Моделювання реальних комунікативних ситуацій становить ключовий елемент культурологічно орієнтованого навчання. В аспекті українсько-польської взаємодії особливо результативними є моделі, що відтворюють спілкування в умовах двомовних студентських груп, спільних наукових подій, публічних дискусій та культурних форумів. Наприклад, доцільно змоделювати організацію проведення круглого столу на тему «Мовна ідентичність як чинник національного самозбереження в європейському просторі», де учасники висловлюються українською та польською мовами. Такий підхід сприяє порівнянню мовних особливостей, розпізнаванню спільних культурних маркерів, що є невід'ємним компонентом міжкультурної компетентності.

Застосування методу дебатів в аспекті культурологічного підходу сприяє глибокому осмисленню розуміння мови як інструмента соціальної взаємодії та маркера ідентичності. Обговорення може бути організоване навколо таких дискусійних тем: «Чи впливає мовний вибір молоді на збереження культурної спадщини?», «Чи можлива двомовна освіта без втрати національної ідентичності?». Учасники висловлюють аргументи українською та польською мовами, спираючись на історичні факти, лінгвокультурні аспекти та приклади із сучасних ЗМІ. Такий формат сприяє розвитку мовленнєвої компетентності, навичок аргументації та формує усвідомлену позицію щодо власної лінгвокультурної ідентичності.

Рольові ігри сприяють наближенню навчання до реальних міжкультурних комунікативних ситуацій. Наприклад, можна організувати гру у форматі «Міжнародної конференції українських та польських освітян», де здобувачі виступають у ролі доповідачів, перекладачів, модераторів, готують презентації українською та польською мовами, моделюючи професійну комунікацію в умовах білінгвізму. Інший варіант – рольова гра «Візит делегації», що передбачає демонстрацію знань щодо етикетних мовних норм, традиційних звичаїв обох народів. Такі завдання розвивають комунікативні навички та розуміння міжкультурних сценаріїв комунікації.

У контексті культурологічного підходу перспективними вважаємо *STEM/STEAM-підходи та методуку предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL-моделі (Content and Language Integrated Learning))*, які інтегрують мовний і предметний зміст, допомагаючи розвитку гнучкого мислення та здатності застосовувати мовні

знання в міждисциплінарному середовищі, зокрема як основну для обговорення, розробки та презентації результатів. Приміром, у процесі вивчення української та польської мов може бути створення *двомовних цифрових історичних карт*, де здобувачі вищої освіти позначають топоніми, культурні пам'ятки та укладають коментарі двома мовами. Також можна запропонувати проєкт «Мова в науці»: студенти готують мініпрезентації з наукових дисциплін українською та польською мовами, порівнюють терміносистеми та способи репрезентації наукових понять у двох лінгвокультурах.

CLIL-підхід особливо ефективний у двомовному середовищі, адже дозволяє одночасно формувати фахову та мовну компетентності. «Використання методики передбачає вивчення немовних предметів іноземними мовами. CLIL дає можливість опановувати іноземну мову комплексно, непомітно під час розгляду тем з немовних предметів або спостереження за розробками іноземною мовою. Так, на занятті, де застосовуються технології CLIL, іноземна мова виступає вже не метою, а засобом вивчення іншого курсу в межах програми. Студенти спостерігають за діями викладача, удосконалюють слухо-вимовні навички, сприймаючи певну інформацію, реагують на побачене й почуте мовленнєвими діями без страху припуститися помилки, отримати низький бал». Таким чином, «процес опанування іноземної мови стає більш осмисленим, мотивованим, адже є засобом вирішення конкретних завдань на різних заняттях» [4, с. 69]. Наприклад, під час вивчення теми «Культурна спадщина України та Польщі» можна поєднати вивчення історико-культурного матеріалу з такими мовними вправами, як-от: написання анотацій до музейних експозицій українською та польською мовами, підготовка екскурсів для двомовних курсів. Це сприяє як розвитку мовних навичок, так і поглибленню культурної обізнаності, відкритості до вивчення та прийняття інших культур, розумінню спільних історичних наративів тощо.

Процес навчання студентів-філологів, які вивчають українську та польську мови, пов'язаний зі значними лінгвокультурними викликами, що потребують не лише глибокої мовознавчої компетентності, а й культурологічної чутливості та методичної гнучкості. Наприклад, аналіз студентських письмових робіт (*есе, рефератів, тез*) засвідчує наявність міжмовної інтерференції, яка проявляється не тільки на рівні лексики (уживання кальок, фальшивих друзів перекладача тощо), морфології чи синтаксису, а й у стилістичних, жанрових та риторичних особливостях письма. Зокрема, тра-

пляються випадки перенесення польських моделей побудови абзацу в україномовні тексти, як-от: надмірне використання парцеляційних конструкцій, типової для польської академічної традиції риторичної інверсії.

Сучасний освітній процес передбачає роботу студентів не лише з традиційними формами письма (*есе, реферати та ін.*), а й із різноманітним новітнім письмовим жанром, що виникають у цифровому та медійному середовищі. До таких, зокрема, належать *аналітичні блоги, науково-популярні статті для онлайн-платформ, соціальні медіатексти (довгі пости, аналітичні коментарі, рецензії), академічні відгуки на форумах чи платформах на зразок Moodle, лінгвокультурні мінідослідження, оформлені у вигляді віртуальних презентацій чи мультимедійних статей*. Кожен із цих жанрів має власну структуру, мовностилістичні маркери, комунікативну мету, що часто суттєво відрізняється в українському та польському академічних дискурсах. Так, наприклад, написання анотацій до наукових текстів, академічних рецензій або аналітичних постів у навчальних блогах виявляє тенденції до змішування польських та українських стилістичних засобів: студенти іноді вживають польські моделі аргументації, у яких домінує суб'єктивно-оцінна позиція автора, у наукових україномовних текстах, а це суперечить нормам української академічної традиції, яка передбачає більш стриманий, об'єктивний стиль викладу. Аналогічно в польськомовних роботах спостерігається вплив української тенденції до надмірної емоційності в есеїстичних жанрах, що не завжди узгоджується з польськими академічними стандартами.

Окрім того, в освітньому процесі активно використовуються завдання з написання трансмедійних текстів, що поєднують вербальний і візуальний компоненти: інтерактивні інфографіки, мультимедійні есе, інтерактивні карти понять, а це вимагає від студентів не лише мовної грамотності, а й уміння інтегрувати культурні й медійні коди обох мов. У роботі з такими жанрами міжмовна інтерференція може проявлятися на рівні композиційних моделей, вибору стилістичних засобів, що ускладнює створення цілісного тексту.

З огляду на зазначене вище актуальним завданням викладача є навчання студентів усвідомлено диференціювати риторичні та жанрові особливості українського й польського письма, формування в них навички двомовної письмової рефлексії, а також адаптації текстів до культурно зумовлених очікувань читача. Ефективними виявляються методи порівняльного аналізу

текстів двома мовами, покрокове моделювання жанрів, створення жанрових паспортів та риторичних карт, а також використання платформ для спільного редагування текстів (Google Docs, Overleaf), що дають змогу візуалізувати і розуміти відмінності в побудові текстів у режимі реального часу.

Проаналізуємо детальніше приклади міжмовної інтерференції. Одним із найвиразніших проявів академічного етикету є формули звертання та привітання, які демонструють не лише граматичні особливості мови, а й глибші соціолінгвістичні моделі взаємодії. Наприклад, у польській мові відсутнє привітання з початком дня – аналог українського «Доброго ранку!», що зближує її з романськими мовами. Натомість українська мова в цьому аспекті тяжіє до більшості слов'янських і германських мов, де подібні формули є усталеними.

У польській мові основними формами ввічливого звертання є *Pan* (до чоловіка), *Pani* (до жінки) та *Państwo* (до групи осіб). Ці лексеми функціують як займенникові замітники, граматично узгоджуючись із дієсловами у третій особі однини або множини. Наприклад: *Czy Pan ma czas?* – Чи маєте Ви час? // *Czy Pani jest zadowolona?* – Ви задоволені? // *Czy Państwo byli już w Krakowie?* – Ви вже були в Кракові?

У польських університетах домінує модель звертання через *Pan / Pani* + науковий титул або прізвище з граматичним узгодженням у третій особі: *Czy Pan Profesor może przesłać artykuł?* *Czy Pani Doktor już sprawdziła pracę?*

Ця модель характеризується: високим ступенем формальності; обов'язковим вживанням титулів (*Profesor, Doktor, Magister*) у письмовій та усній комунікації; збереженням дистанції між співрозмовниками, навіть у неформальних ситуаціях.

У польській мові в писемній формі власні назви, зокрема імена, прізвища, географічні назви, назви установ, а також форми ввічливого звертання *Pan, Pani, Państwo* пишуться з великої літери. Це є нормою польської орфографії, особливо в офіційному та академічному листуванні:

Szanowna Pani Profesorze,

Dziękuję za przesłane materiały oraz cenne uwagi dotyczące mojego projektu.

Z poważaniem, Jan Kowalski.

Як бачимо, центральним елементом польського мовленнєвого етикету є слово *pan*. Прикметно, що, як припускають лінгвісти, це слово запозичене з грецької мови, у якій воно має семантику «все». У польськомовному вживанні слово *pan* передає широке коло значень: особа чоловічої

статі; ввічлива форма звертання; ви; хазяїн; поміщик; магнат; аристократ; Бог, Господь; вчитель, педагог.

Окрім того, що система значень слова *pan* суттєво відрізняється від українського *pan*, традиції вживання польської лексеми також своєрідні. В українському мовленні неможливим є використання відповідного слова *pan* у конструкціях типу:

1. *Pan kotek był chory i leżał w łóżeczku [...]* (S. Jachowicz).

2. *Pan Pomidor wlażł na tyczkę i przedrzeźnia ogródnickę* (J. Brzechwa) [6, с. 57–58].

У сучасній українській мові форми звертань *пане, пані, добродію, добродійко* граматично узгоджуються з дієсловами другої особи однини, що впливає на збереження безпосередності комунікативного акту і водночас підкреслює персональну спрямованість у спілкуванні: *Пане Олеже, чи ви вже ознайомилися з наказом? Пані Ларисо, дякуємо за участь у нашому заході.*

Уживання апеляції у формі конструкції *ім'я + по батькові + прізвище* (наприклад, *Романе Петровичу Степаненко*) має дискусійний характер. Таке лексичне наповнення існувало в українській традиції, проте було уніфіковане та поширене під впливом російської адміністративної практики. Нині в нашому мовному просторі її функціонування закріплено як нормативне явище в межах офіційного дискурсу. У сучасній українській мові така форма апелятивної конструкції поступається місцем європейським моделям звертання на зразок *пане + ім'я / прізвище*.

У межах українського академічного дискурсу значною частотністю відзначається форма звертань, лексичне наповнення яких містить *пане / пані + науковий ступінь або ім'я / прізвище*, при цьому відбувається узгодження у другій особі: *Пане професоре, чи ви ознайомилися з тезами? Пані докторко, дякую за рецензію.*

Варто зазначити, що українська модель апеляції має свої особливості, насамперед це: поєднання ввічливості з персоналізацією; можливе вживання фемінітивів (*докторка, професорка*), особливо у сучасному академічному стилі; звертання без титулу вважається допустимим у неформальному спілкуванні.

Тричленна форма звертання (*ім'я + по батькові + прізвище*) нині зберігається переважно в адміністративному листуванні, хоча українська академічна спільнота поступово переходить на європейську модель, що відповідає тенденціям демократизації мовного етикету.

Отже, у межах академічного дискурсу формується специфічна культура спілкування, де мов-

ленневий етикет відіграє суттєву роль у регулюванні міжособистісних і професійних взаємин, важливим інструментом якого є етикетні форми звертань, котрим притаманні варіативні реалізації, що відображають національно-культурні моделі мовної поведінки.

Академічне мовлення в польській та українській мовах демонструє контрастні моделі етикетного звертання, які слугують лінгвістичними маркерами культурних та історичних особливостей лінгвокультурних спільнот.

Педагогічна освітня практика, спрямована на подолання окреслених лінгвокультурних викликів, повинна реалізовуватися як комплексна, мультимодальна система навчальних дій, зорієнтованих на формування критичної мовної свідомості здобувачів освіти. Її структура охоплює низку ефективних методичних підходів до вирішення цього питання, а саме:

- контрастивний аналіз українських і польських академічних текстів – особлива увага на стилістичні норми, жанрові особливості, риторичну та комунікативні стратегії. Такий вид роботи допомагає студентам виявляти міжмовну інтерференцію як на мовному, так і на дискурсивному рівні, усвідомлювати культурно зумовлені відмінності в побудові аргументації та риторичних ходів;

- проектна діяльність двома мовами – студенти створюють тексти на одну тему українською та польською мовами, при цьому зосереджуються на порівнянні стилів, жанрових моделей, аргументованості структури, культурних кодів. Виконання подібних двомовних проєктів сприяє розвитку здатності адаптації висловлювань до конкретного культурного контексту, що є особливо значущим в умовах полікультурного освітнього простору;

- мовно-культурні кейси – здійснюється аналіз реальних або змодельованих ситуацій, у яких мовна поведінка безпосередньо залежить від культурного контексту (звертання, мовні формули ввічливості, вираження авторитету, особливості дискусії). Використання цього методу забезпечує активізацію аналітичного мислення, порівняльну рефлексію і формування навичок міжкультурної комунікації;

- дискусії про мовну ідентичність – студенти намагаються осмислити власне місце в україномовному, польськомовному та двомовному середовищі, аналізують вплив мови на формування світогляду, культурної належності та комунікативних практик;

- рефлексивні есе – власні твори на зразок «Мова, якою я думаю», «Моя мовна біографія», «Як мова формує моє ставлення до світу» сти-

мулюють та поглиблюють метамовне мислення, усвідомлення власних мовних стратегій, а також формування індивідуальної мовної позиції.

Сучасна педагогічна практика дедалі частіше зосереджується на виборі та використанні інноваційних підходів, що об'єднують у собі культурологічну зорієнтованість з цифровими технологіями та принципами міждисциплінарності.

Доцільним в умовах сьогодення є застосування **кейсів (ситуацій)** у цифровому середовищі (зокрема, на інтерактивних платформах Padlet, Miro або Google Workspace), які створюють можливості студентам в інтерактивному форматі дослідити мовні ситуації для спільного досвіду.

Процес моделювання реальних комунікативних ситуацій за допомогою ролевих ігор та дебатів допомагає наблизити навчальний процес до автентичного соціокультурного контексту та розвивати навички до можливих імпровізацій, аргументації та риторичної адаптації.

Особливого сенсу набуває впровадження STEM/STEAM-підходів і CLIL-моделей, які об'єднують мовний і предметний зміст. Наприклад, підготовка інтегрованого заняття українською та польською мовами з фокусом на історію чи культурологію дає змогу розвивати гнучке мислення, уміння застосовувати мовні знання в міждисциплінарному середовищі, порівнювати дискурсивні моделі та інтерпретувати культурні коди. Такий вид занять може зреалізовуватися у форматі перевернутого класу: теоретичний матеріал студенти опрацьовують самостійно (з використанням відео, подкастів, мультимедійних текстів), а в аудиторії виконують практичні завдання – панель дискусій, групові проєкти, аналіз кейсів.

Окрім того, підвищувати мотивацію студентів, динамізувати та комунікативно зорієнтовувати процес опанування української та польської мов можна завдяки використанню *цифрових інструментів гейміфікації* – Kahoot!, Quizizz, Wordwall, LearningApps, які застосовують не лише для тестування знань, а й для створення *лінгвокультурних квестів, інтерактивних «мовних детективів» або сценаріїв* вирішення комунікативних конфліктів у різних культурних контекстах.

У контексті освітнього процесу викладач-філолог виконує багатофункційну роль: не лише носій мовної норми, але й медіатор між культурами, педагогічний наставник, який формує етику мовленнєвої поведінки, сприяє розвитку критичного мислення студентів та є модератором міжкультурних дискусій. Його завдання полягає насамперед у тому, щоб не лише ділитися знаннями, а і створювати умови для навчального середовища, у якому студенти можуть активно конструювати власну

мовну й культурну ідентичність, при цьому усвідомлювати багатоаспектність мовного простору сучасної Європи.

Такий інноваційно-культурологічний підхід забезпечує формування компетентного, рефлексивного, комунікативно мобільного філолога, здатного ефективно функціонувати в полікультурному та багатомовному середовищі.

Висновки. Отже, культурологічний підхід до викладання філологічних дисциплін відкриває нові можливості для формування у студентів не лише мовної компетентності, а й глибокого розуміння мови як чинника культурної ідентичності. У ситуації, коли студенти опановують українську та польську мови, міжмовна інтерференція набуває не лише лінгвістичного, а й культурного виміру, що потребує педагогічної чутливості та міждисциплінарного мислення.

Аналіз студентських текстів засвідчує, що стилістичні, жанрові та риторичні особливості академічного письма формуються під впливом культурних моделей, притаманних кожній мовній традиції. Викладач-філолог у цьому контексті виступає як медіатор між культурами, наставник у формуванні мовної етики, критичного мислення та міжкультурної компетентності.

Запропоновані педагогічні стратегії – контрастивний аналіз, проектна діяльність, культурні кейси, рефлексивні есе – сприяють усвідомленню студентами власної мовної ідентичності, розумінню культурних кодів, закладених у мовних практиках, та здатності адаптуватися до багатомовного академічного середовища.

Як бачимо, культурологічний підхід у філологічній освіті не лише збагачує зміст навчання, а й формує нову якість педагогічної взаємодії – таку, що ґрунтується на повазі до культурного різноманіття, мовної чутливості та гуманістичних цінностей.

Список літератури:

1. Бастун М. Культурологічний підхід в освіті як засіб соціалізації особистості майбутнього педагога. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота*. 2012. Вип. 6. С. 61–64.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : навчально-методичне видання. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
3. Галицька М. М. «Культура» та «освіта»: взаємозумовленість понять. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип. 4. С. 28–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2013_4_5.
4. Євтушенко Н. І. Використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL)

у процесі підготовки студентів за спеціальністю «Інформатика і мова» (бакалаврського рівня). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70). № 4. Ч. 2. Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 68–72.

5. Зязюн І. Аксиологічні ресурси педагогічної дії вчителя. *Естетика і етика педагогічної дії* : збірник наукових праць. Київ–Полтава, 2011. С. 9–24.

6. Кононенко І. В. Українська та польська мови: контрастивне дослідження *Język ukraiński i polski: studium kontrastywne* : [монографія]. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2012. 804 с.

7. Литвин О. Г., Зінків О. Я. Мовно-етикетні формули звертання. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 36. С. 21–25.

8. Масенко Л. Т. Мовна ситуація України з погляду соціолінгвістів. *Дивослово*, 2020. № 10. С. 24–26.

9. Якубовська М. Модель сучасної професійної освіти: зв'язок цілей та задач формування культурологічного світогляду студентів. *Вища школа*. 2019. № 9. С. 63–77.

References:

1. Bastun, M. (2012). Cultural approach in education as a means of socialization of the future teacher's personality. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Psykholohiia. Pedahohika. Sotsialna robota*, 6, 61–64 [in Ukrainian].
2. Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannia osobystosti. Kn. 1: Osobystisno orientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnohichni zasady: navchalno-metodychne vydannia* [Education of personality. Vol. 1: Personality-oriented approach: theoretical and technological foundations: educational-methodical textbook]]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
3. Halytska, M. M. (2013). 'Culture' and 'Education': Interdependence of concepts. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka*, 4, 28–33 [in Ukrainian].
4. Yevtushenko, N. I. (2020). Use of CLIL methodology in the training of students majoring in Informatics and Language (bachelor level). *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*, 31 (70) (4), 68–72 [in Ukrainian].
5. Ziazun, I. (2011). Axiological resources of teacher's pedagogical action. In *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii: zbirnyk naukovykh prats*, Kyiv–Poltava, 1, 9–24 [in Ukrainian].
6. Kononenko, I. V. (2012). *Ukrainska ta polska movy: kontrastyvne doslidzhennia (Język ukraiński i polski: studium kontrastywne)* [Ukrainian and Polish languages: Contrastive study]. Warsaw: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego [in Ukrainian].
7. Lytvyn, O. H., Zinkiv, O. Ya. (2024). Language and Etiquette Formulas of Address. *Zakarpatski filolohichni studii*, 36, 21–25 [in Ukrainian].

8. Masenko L. T. (2020). Language situation in Ukraine from the perspective of sociolinguists. *Dyvoslovo*, 10, 24–26 [in Ukrainian].

9. Yakubovska M. (2019). Model of modern vocational education: Connection of goals and objectives of forming students' cultural worldview. *Vyshcha shkola*, 9, 63–77 [in Ukrainian].

© Н. М. Совтис, Н. А. Адах, Н. П. Волос

Науково-методична

Надійшла до редакції 18.09.2025

Прийнято до публікації 06.10.2025

Опублікована 02.12.2025